

Výzkum na podporu chovu prasat

Chov prasat ve východních Čechách, a zejména na Rychnovsku, má dlouholetou tradici. Chovem prasat a jejich šlechtěním se v této oblasti zabýval i Výzkumný ústav pro chov prasat v Kostelci nad Orlicí, který je od roku 1994 součástí Výzkumného ústavu živočišné výroby, v. v. i. Stejně jako v jiných vědeckých institucích se i práce na oddělení chovu prasat dělila na dvě oblasti – vědeckou a dále na spolupráci s chovatelskou veřejností.

Chov přeštických černostrakatých prasat

Ing. Růžena Bečková, CSc., předvádí aparativní klasifikaci jatečných prasat

Aby získané poznatky měly nějaký smysl, musí být předány do praxe. Tomu se oddělení chovu prasat věnuje již řadu let. Jedním z klíčových oborů uvedeného pracoviště byla a stále je reprodukce prasat a inseminace, u jejíhož zrodu stál zejména doc. Ing. Josef Čerovský, DrSc. Mnozí chovatelé znají pana docenta, který bezesporu patří k nejvýznamnějším osobnostem zootecnického výzkumu, osobně. Svoji prací, vědeckými, ale i organizačními schopnostmi povznesl úroveň inseminace u prasat v tehdejší Československu na jedno z předních míst ve světě. Na základech, které v této oblasti vybudoval, staví řada pracovišť dodnes.

Inseminační kurzy

Oddělení Výzkumného ústavu živočišné výroby, v. v. i. v Kostelci nad Orlicí má oprávnění organizovat kurzy inseminace prasat. Za dlouhou dobu

jejich pořádání vyškolilo mnoho odborných pracovníků. Každý rok se kurzu účastní okolo dvaceti třiceti zájemců. Inseminační kurz pro výkon odborné činnosti je pořádán na základě tzv. plemenářského zákona (zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Každý, kdo provádí inseminaci prasat ve vlastním podniku, by měl mít k této činnosti oprávnění na základě absolvování odborného kurzu. Na pracovišti v Kostelci nad Orlicí se pravidelně školí zájemci o 1. stupeň kurzu, tedy inseminace prasat. Na ten pak navazuje 2. stupeň – vpravování embryí inseminační technikou. Vpravování embryí lze provádět pouze v souladu s vyhláškou č. 380/2003 Sb., o veterinárních požadavcích na obchodování se spermatem, vaječnými buňkami a embryi a o veterinárních

Doc. Josef Čerovský, DrSc., přednáší pro účastníky inseminačního kurzu

podmínkách jejich dovozu ze třetích zemí. Druhý stupeň mohou absolvovat pouze ti účastníci, kteří úspěšně ukončili první stupeň. První stupeň kurzu trvá dva až tři dny (pole oboru vzdělání uchazečů) a je rozdělen na teoretickou a praktickou část. Během teoretické části získají uchazeči znalosti o reprodukčním cyklu prasnic, technice inseminace, veterinárně zdravotních a hygienických podmínkách inseminace, evidenci reprodukčního procesu prasat, o legislativních opatřeních souvisejících s inseminací. Během praktické části, která v případě dvoudenního kurzu trvá osm hodin, získají základní dovednosti v laboratoři a ve stáji. Celý kurz je zakončen zkouškou. Praktická část zkoušky probíhá ve stáji, následuje písemný test a po jeho úspěšném zvládnutí přistoupí uchazeč k ústní části zkoušky. Po úspěšném absolvování všech tří částí získá osvědčení o absolvování kurzu a je oprávněn k inseminaci prasat ve vlastním podniku (nebo podniku zaměstnavatele). Osvědčení má doživotní platnost, není zapotřebí jej obnovovat nebo prodloužovat. Neopravňuje však k provádění inseminace jako služby pro jiné chovatele.

Založení nukleového chovu Pc

Vzhledem k poklesu stavů přeštických prasat, ke kterému došlo před několika lety, byl pro zachování zvířat tohoto plemene a udržení jejich genetické diverzity založen na pracovišti v Kostelci nad Orlicí chov, který má v současné době status nukleového chovu a čítá 15 prasnic. Produkuje se zde plemenné prasničky a kanečci. V loňském roce se z chovu prodalo 108 kusů registrovaným chovatelům, dalších 60 jatečných prasat bylo prodáno zákazníkům pro domácí porážky a 86 jatečných prasat putovalo na jatky. Pro účely Národního programu ochrany genetických zdrojů byla před několika lety na uvedeném pracovišti uznána inseminační stanice kanců přeštického černostrakatého plemene. V roce 2017 bylo na stanici vyprodukováno zhruba 400 inseminačních dávek od osmi kanců. Pracoviště má 29 stálých odběratelů, inseminační dávky si však může objednat kdokoli z chovatelů. Produkce inseminačních dávek od kanců přeštického plemene ale není hlavní činností. Další oblastí,

Odborný kurz inseminace prasat

kterou se zabývá oddělení chovu prasat VÚŽV, je kryokonzervace kančího spermatu. Tato oblast dosud čeká i ve světě na nové poznatky. Část produkce z inseminační stanice tedy slouží jako materiál pro tento výzkum a část se současně ukládá do genobanky pro budoucí použití. Například loni bylo do genobanky uloženo 1580 pejet od 12 kanců. Pokrok se nezastavil ani ve vývoji médií a ředidel pro krátkodobou konzervaci genetického materiálu a metod lyofilizace kančího spermatu. V loňském roce byl vyvinut speciální tekutý koncentrát ředidla. Přípravek je určený k ředění kančího ejakulátu a zajišťuje trvanlivost inseminačních dávek po dobu tří až čtyř dnů

od data jejich výroby. Pro přípravu ředidla stačí použít destilovanou vodu o teplotě 30 až 35 °C v poměru 1 : 5. V letošním roce v rámci brněnského veletrhu Techagro odborná porota udělila zmíněnému přípravku nominaci do soutěže Grand Prix Techagro 2018.

Další oblasti výzkumu

Reprodukce ovšem není jediným zaměřením pracoviště. Další oblastí práce je klasifikace jatečných těl prasat. Pracovní skupina oddělení, jež se zabývá kvalitou a aparativní klasifikací masa, se podílela na zpracování postupů, které umožnily realizaci metod odhadu podílu svaloviny v jatečně upraveném těle prasat v České repub-

lice pro jejich objektivní zpeněžení. V pravidelných kurzech pro klasifikátory jatečných těl prasat v systému SEUROP se každý rok vyškolí přibližně dvacet uchazečů. Po absolvování kurzu skládá uchazeč odbornou zkoušku (teoretickou a praktickou) a po jejím úspěšném absolvování obdrží písemný doklad. Osvědčení o odborné způsobilosti, které je platné pět let, vydává Ministerstvo zemědělství na základě žádosti. Poté musí uchazeč zažádat o prodloužení platnosti osvědčení, přičemž jednou z podmínek prodloužení platnosti je absolvování doplňkových kurzů.

Další oblastí práce oddělení je technologie a welfare. Výsledkem společné práce s firmou Age, s. r. o., České Meziříčí v rámci projektů je inovace systému ustájení prasat. Při prezentaci Výzkumného ústavu živočišné výroby na výstavě Animal Tech 2017 v Brně získal představený exponát „kotec pro ustájení jalových a březích prasnic“ cenu časopisu Zemědělec. Navržený kotec spojuje řadu výhod individuálního ustájení s výhodami skupinového ustájení. Umožňuje zvířatům jak volný pohyb, tak i potřebné bezpečí. Zvířeti je zajištěn klid při krmění a zároveň prostor k úniku před agresivními jedinci ve skupině. Řešení kotce zároveň umožňuje snadnější a bezpečnější práci ošetřovatelů. Oblast výživy prasat je v současné době řešena v rámci výzkumných projektů, ale také tzv. komerčním výzkumem, tedy jako služba pro různé firmy, které nemají vlastní pokusné

V rámci akce Příběh potravin se děti seznámí i s prasaty

stáje. Výhodou pro tento výzkum je vybavení pracoviště laboratoří výživy. Zapojení oddělení chovu prasat do nezemědělského výzkumu (humánní medicína, farmacie) umožnilo i zřízení chovu laboratorních miniprasat, který vyhovuje náročným zoonozologickým podmínkám. Miniprasata jsou zde chována zejména pro potřeby dalších výzkumných pracovišť, ale i pro občasný zájemce o domácího mazlíčka.

Spolupráce na mezinárodní úrovni

Významná je i spolupráce se školami při výuce studentů. Na pracovišti probíhá odborná příprava studentů střední zemědělské školy v Kostelci nad Orlicí, ale vznikla zde také řada diplomových a dizertačních prací. Pracovníci oddělení jsou členy vědeckých i chovatelských organizací, oddělení samotné je členem Sdružení východočeských chovatelů hospodářských zvířat a aktivně spolupracuje se Svazem chovatelů prasat. Oddělení pořádá

Ing. Václavková, Ph.D., přednáší zahraničním studentům

i vlastní semináře pro chovatele a vědecké konference. V letošním roce se uskutečnil již 15. ročník mezinárodního workshopu Research in Pig Breeding, kterého se pravidelně účastní výzkumní a pedagogičtí pracovníci z výzkumných pracovišť a vysokých škol z různých států Evropy, kteří se do Kostelce pravidelně vrací. Oddělení se každoročně zapojuje i do akti-

vit pořádaných VÚŽV, v. v. i. na pracovišti v Praze. Například tradiční Příběh potravin je akce, která má za cíl ukázat a objasnit především dětem, jak vznikají potraviny, které jsou součástí jejich denní potřeby. Velice oblíbenou akcí na účelovém hospodářství VÚŽV v. v. i. v Netlukách navštěvují každoročně tisíce dětí s rodiči. Zástupci kosteleckého oddělení při této akci sezna-

mují návštěvníky populárně naučnou formou s chovem prasat. Pro mnohé z malých návštěvníků je to první příležitost zblízka si prohlédnout a sáhnout si na živá prasátka.

Nedílnou součástí každého oddělení Výzkumného ústavu živočišné výroby je zapojení do poradenské činnosti buď prostřednictvím aplikace na webových stránkách VÚŽV, nebo přímo prostřednictvím telefonu či mailové komunikace. Každé pracoviště by mělo také udržovat kontakt se zahraničím. Oddělení chovu prasat spolupracuje již mnoho let s univerzitami v Polsku, Německu a na Slovensku. V rámci spolupráce oddělení hostilo mladé vědecké pracovníky z univerzity UTP Bydgoszcz v Polsku. Tato spolupráce je velmi důležitá i pro vytváření budoucích pracovních vztahů našich mladých pracovníků se zahraničím.

**Ing. Eva Václavková, Ph.D.,
VÚŽV, v. v. i., Praha,
Oddělení chovu prasat
Kostelec nad Orlicí**

Africký mor prasat sužuje Evropu

V červenci to bude již rok, co se ve zlínském okrese potvrdil africký mor prasat (AMP). Prakticky půl roku z této oblasti přicházely informace o nových pozitivních nálezech, když koncem prosince se počet divokých prasat s potvrzeným virem AMP zastavil na dvou stech kusech.

Od 1. února letošního roku, kdy došlo ke zmenšení zamořené oblasti v okrese Zlín, do 4. června lovci v zamořené oblasti odlovili celkem 571 divočáka. V oblasti s intenzivním odlovem bylo od začátku února zastřeleno 3939 divokých prasat. V souvislosti s vydanými mimořádnými veterinárními opatřeními vůči africkému moru prasat Státní veterinární správa letos plošně zakázala ošetření spárkaté zvěře proti parazitům. Výjimka ze zákazu může být po souhlasu příslušné krajské veterinární správy udělena na území obor a přezimovacích obůrek.

„Riziko požití antiparazitik černou zvěří a s tím spojeného ukládání reziduí léčivých látek ve zvěřině by na dobu až několika týdnů nejen zne- možnilo její konzumaci a prodej, ale

pravděpodobně také zastavilo v této lokalitě na uvedenou dobu lov divokých prasat, což není v současnosti ve veřejném zájmu,“ zdůvodnil vydání nařízení ústřední ředitel Státní veterinární správy Zbyněk Semerád.

Výstavba plotu jako další opatření

Pokud jde o výskyt afrického moru prasat v Evropě, Česká republika je jedinou zemí, kde se podařilo postup viru zastavit. V tomto směru zcela odlišnou situaci řeší například naši severní sousedé, kde počet nálezů stále stoupá a nákaza se výrazně posunula do vnitrozemí. Jen od počátku letošního roku polští veterináři zjistili 511 pozitivních kusů, přičemž v loňském roce to bylo 741 zvířat.

To je důvod, proč se Polsko snaží oživit myšlenku Evropské unie bránit se proti moru pomocí plotu. Dokonce již existují plány a rozpočty na stavbu 1200 kilometrů dlouhého plotu, který by měl oddělit Polsko od Kalinin-gradské oblasti a pobaltských zemí Běloruska a Ukrajiny. Protože se však

ukazuje, že hlavním šířitelem viru je člověk, nabízí se otázka, zda v době, kdy je africký mor prasat již v centrálním Polsku a dalších šesti členských zemích, má tento projekt smysl. Definitivní stanovisko Evropské agentury pro bezpečnost potravin (EFSA) zatím není známo.

V reakci na šíření AMP v Evropě navrhuje stavbu plotu na hranicích s Německem také dánská vláda. Asi 70 kilometrů dlouhý plot by měl zabránit divočákům nakaženým africkým morem prasat v migraci. Kromě přirozeného šíření mezi divokými prasaty však v Dánsku vzbuzuje velké obavy i přenos prostřednictvím dopravních prostředků. Každoročně totiž z Dánska odjede pětadvacet tisíc nákladních vozů se selaty, která končí i v oblastech zasažených morem. Přestože přepravci přijali přísná opatření, lidský faktor v šíření nebezpečného viru je nebezpečnější než prostřednictvím černé zvěře.

Další evropská země hlásí mor

Zatím poslední případ afrického moru prasat v Evropě ohlásilo Ma-

ďarsko. A to i přesto, že oblasti sousedící s Ukrajinou, kde byly hlášeny případy pozitivních divočáků, tamní veterinární úřady kontrolují od roku 2016. Podle zpráv virus AMP ale sledovanou zónu „přeskočil“ a objevil se ve vnitrozemí, respektive blízko města Gyöngyös, vzdáleného asi 70 kilometrů od Budapešti a 40 kilometrů od jižních hranic se Slovenskem. Po delší době od zjištění prvního ohniska afrického moru prasat Maďarsko ohlásilo uhynulého divočáka nakaženého virem, který byl k překvapení všech pro změnu nalezen na severovýchodě země v sousedství ukrajinských hranic ve vesnici Tiszakerecsény (okres Szabolcs-Szatmár-Bereg). Zatímco v prvním případě, kdy virus překonal od nejbližšího ohniska velkou vzdálenost, se epidemiologové kloní k hypotéze, že zdrojem nákazy byly odhozené zbytky jídla, nález druhého divočáka uhynulého v blízkosti hranic ukazuje na přenos migrací černé zvěře.

(jed)